

بررسی مقایسه‌ای مسائل اجتماعی ایران و تاجیکستان

سعید خراطها*

تاریخ دریافت: ۹۳/۴/۲۰

تاریخ پذیرش: ۹۳/۹/۵

چکیده

این مقاله که با هدف شناخت و مقایسه مسائل اجتماعی ایران و تاجیکستان انجام گرفته، حاصل مطالعه اکتشافی و عملیات میدانی است که ضمن توجه به تشابهات فرهنگی و اجتماعی موجود در میان دو کشور سعی داشته است تا فهرست معتبری (۳۸ مورد) از مسائل اجتماعی ایران و تاجیکستان را با استفاده از منابع، (برخی منابع در انتهای مقاله آمده است)، اسناد و مصاحبه‌های اولیه شناسایی نماید. در ابتدا این فهرست در اختیار ۵۰ نفر از خبرگان حوزه علوم انسانی ایران و ۴۸ نفر از خبرگان تاجیکستان قرار گرفت تا مهمترین مسائل اجتماعی هر کدام از کشورها از نظر خبرگان آنها شناسایی شود. پس از شناسایی مهمترین مسائل اجتماعی دو کشور از دیدگاه خبرگان، ۱۲ مسئله از

مهمترین مسائل دو کشور در قالب پرسشنامه‌ای در اختیار ۴۰۰ نفر از مردم ایران و همچنین تاجیکستان قرار گرفت تا از این طریق، دستیابی به نظرات مردم در خصوص مهمترین مسائل اجتماعی آنان نیز میسر شود. یافته‌های حاصل نشانگر آن هستند که در مقایسه مسائل اجتماعی این دو کشور شاهد اشتراک‌هایی در مسائل ازدواج و همین طور مهاجرت دانشمندان (فرار مغزها) هستیم. اما در سایر مسائل اشتراک محدودی بین دو کشور وجود دارد؛ به‌خصوص مسئله مهاجرت نیروی کار در تاجیکستان به خارج از کشور و جرم‌های اجتماعی خاص در تاجیکستان که این جرائم مورد اشاره خبرگان و مردم تاجیکستان قرار گرفته است. در ایران نیز هرچند در سال‌های اخیر جرم‌های اجتماعی به خصوص خشونت افزایش یافته، اما محدودیت‌ها و نبود برخی آزادی‌های اجتماعی در نظر مردم و خبرگان مهمتر از جرم‌های اجتماعی تلقی می‌شوند. به خصوص این که در ایران نیز از مسائل مهم اجتماعی محسوب شده است.

واژه‌های کلیدی: ساختارهای اجتماعی، شرایط اجتماعی، مسائل

اجتماعی ایران، مسائل اجتماعی تاجیکستان.

مقدمه

بررسی سیر تاریخی روابط میان دو کشور ایران با تاجیکستان نشان می‌دهد که بعد از تحولات اخیر (فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی و استقلال کشور تاجیکستان در سال ۱۳۷۰) دیگر ارتباط میان دو کشور همچون گذشته از طریق کانال مسکو انجام نشده، بلکه پس از استقلال این کشور، روابط دو جانبه میان ایران و تاجیکستان به طور مستقیم و بدون واسطه انجام می‌شود و از آنجا که همه‌ی جمهوری‌های آسیای مرکزی که تاجیکستان را احاطه کرده‌اند ترک زبان هستند، تاجیک‌ها ایران را به عنوان وطن فرهنگی خود به حساب می‌آورند و به علت اشتراک در زبان، فرهنگ، مذهب و میراث فرهنگی و تاریخی مشترک روی به سوی ایران دارند و می‌خواهند با این رویکرد

هویت فرهنگی خود را احیا کنند. با توجه به علاقه و خواست مردم و نیز مصالح سیاسی، دولتمردان تاجیک سعی در تعمیق روابط خود با ایران دارند. البته این میل و علاقه دو جانبه است، و به ویژه وابستگی‌های فرهنگی و تاریخی بسیاری، مردم ایران را به ایجاد ارتباط گسترده و عمیق با کشور تاجیکستان ترغیب می‌کند و روابط دیپلماسی دولتمردان ایران با تاجیکستان همواره مورد پسند و استقبال ایرانیان بوده و فراتر از آن در هر دو کشور، جمعی از اندیشمندان وجود دارند که به احیای مجدد «ایران بزرگ» که در آن کشورهای حوزه زبان فارسی و تمدن ایران باستان دوباره از اشتراکات سرزمینی برخوردار شوند می‌اندیشند.

فارغ از روابط حکومتی بین دو کشور ایران و تاجیکستان و جستجوی هرگونه منافع (اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و...) که از این ارتباط حاصل می‌شود، تعداد بسیاری از مردم، دانشمندان و مسئولان دو کشور در جستجوی ایجاد ارتباط فرهنگی، اجتماعی گسترده بین دو کشور هستند و از پیوندهای تاریخی و اشتراکات موجود در زبان، دین، مذهب، هویت، آثار باستانی و افتخارات مشترک تاریخی مربوط به پیش و پس از اسلام استقبال می‌کنند. البته چنان‌که در ایران عده‌ای هستند که از گرایش بیش از حد تاجیکستان به روسیه خرسند نیستند، در تاجیکستان هم عده‌ای هستند که روند نزدیکی دو کشور ایران و تاجیکستان را تلاش ایران برای اعمال نفوذ در جمهوری‌های آسیای مرکزی دانسته، و آنرا تلاشی برای ایجاد دولتی اسلامی شبیه خود (ایران) در تاجیکستان می‌دانند.

با این حال، علاوه بر وجود زمینه‌های تاریخی فراوانی که برای همکاری و ارتباطات دو کشور وجود دارد، شناخت مسائل اجتماعی موجود در دو کشور در جامعه جهانی، ضرورت توسعه اقتصادی و اجتماعی، وجود مسائل اقتصادی و نیاز به همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی برای عبور از بحران‌های اقتصادی و سیاسی و همین‌طور امکان همکاری جهت حل مناقشات مرزی و مسائل امنیتی، برقراری ارتباط گسترده بین دو کشور را ضرورت می‌بخشد.

بنابراین شناسایی زمینه‌های موجود جهت همکاری‌های گوناگون اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی، شناخت وضعیت و آشنایی با مسائل دو کشور از اهمیت بالایی برخوردار است. به طوری که پژوهش حاضر سعی داشته تا با مطرح نمودن پرسش‌های زیر به ارائه راهکارهای مناسب جهت بهبود شرایط یادشده در هر دو جامعه بپردازد.

پرسش‌های تحقیق:

- ۱- مهمترین مسائل اجتماعی ایران از دیدگاه خبرگان کدامند؟
- ۲- مهمترین مسائل اجتماعی ایران از دیدگاه مردم کدامند؟
- ۳- تفاوت نظرات خبرگان و مردم پیرامون مهمترین مسائل اجتماعی ایران در چیست؟
- ۴- مهمترین مسائل اجتماعی تاجیکستان از دیدگاه خبرگان کدامند؟
- ۵- مهمترین مسائل اجتماعی تاجیکستان از دیدگاه مردم کدامند؟
- ۶- تفاوت نظرات خبرگان و مردم پیرامون مهمترین مسائل اجتماعی تاجیکستان در چیست؟
- ۷- تفاوت نظرات خبرگان و مردم پیرامون مسائل اجتماعی دو جامعه در چیست؟

پیشینه تحقیق

در ارتباط با موضوع این مقاله، پژوهش مستقلی که به مقایسه مسائل دو کشور ایران و تاجیکستان بپردازد، یافت نشد، اما پژوهش‌هایی در ایران در ارتباط با مسائل اجتماعی ایران انجام شده و اساساً چشم انداز روشن تری در این خصوص در ایران وجود دارد. در کشور تاجیکستان پژوهش‌هایی که در ارتباط با مسائل اجتماعی صورت گرفته اند اغلب با رویکرد اقتصادی و پس از آن با رویکرد مردم‌شناسی و سپس حقوقی بوده و

پژوهش‌های جامعی که منطبق با رویکرد اجتماعی به مسائل اجتماعی، آنچنان که در ایران رایج است موجود نیست. از جمله تحقیقات انجام شده که در پژوهش حاضر مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته است عبارت است از پژوهشی که توسط سیدهادی معتمدی با عنوان اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل اجتماعی در ایران صورت گرفته است. (با توجه به مصطلح بودن واژه آسیب اجتماعی، در بین دست‌اندرکاران و مدیران اجرایی کشور، به جای واژه‌هایی از جمله مشکلات اجتماعی، بحران اجتماعی، مسائل اجتماعی و ... در این پژوهش از کلمه آسیب اجتماعی استفاده شده است.) بر اساس یافته‌های پژوهش یاد شده مسائلی مانند بیکاری، اعتیاد، طلاق، فحشا، کودک‌آزاری و کودک‌خیابان، فقر، خودکشی و غیره از مهمترین مسائل اجتماعی ایران به شمار می‌روند.

همچنین به گزارش دفتر اطلاع‌رسانی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات اجتماعی این مرکز، مسائل و آسیب‌های اجتماعی کشور را مورد بررسی قرار داده و با استناد به نتایج یک پژوهش انجام شده درباره اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی از دیدگاه یک هزار نفر از اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها، قضات، فرهنگیان، کارشناسان و روحانیان، مدیران و معاونان دستگاه‌ها، ۲۸ مسئله اجتماعی را مورد پرسش قرار داده که اغلب پاسخگویان از بیکاری، اعتیاد، فقر و طلاق به عنوان مهم‌ترین مسائل اجتماعی کنونی نام برده‌اند.

همچنین این دفتر روند اعتیاد، خودکشی، سرقت، فرار از خانه، قتل، نزاع و جرائم جنسی را مورد بررسی قرار داده و اعلام کرده که بررسی روند آسیب‌های یاد شده نشان می‌دهد که برخی از آسیب‌ها همانند اعتیاد روندی کاملاً صعودی دارد، به گونه‌ای که میزان آن در یک دوره ۷ ساله تقریباً ۲ برابر شده است. نزاع نیز روندی صعودی دارد. روند سرقت نیز اگرچه نوسان دارد اما بیش‌تر صعودی است، روند آسیب‌هایی همچون خودکشی، فرار از خانه و قتل متغیر است و روند جرائم جنسی در ابتدای دوره مورد مطالعه صعودی بوده که بعد نزولی شده است.

مرکز پژوهش‌ها در پایان با بیان این مطلب که مسائل اجتماعی یکدیگر را بازتولید می‌کنند، افزود: نخستین و مهم‌ترین گام برای مقابله با مسائل اجتماعی باور به اجتماعی بودن این پدیده‌ها و توجه به این نکته است که ریشه آن‌ها را باید درون جامعه جست‌وجو کرد.

همچنین در تحقیقی دیگر (زنجانی، ۱۳۸۰) در رابطه با تحولات اجتماعی و جمعیتی و پیامدهای آن به این مساله می‌پردازد که از نظر اثرگذاری و اثرپذیری جمعیت از تحول اجتماعی مسائلی چون تحول وضع ازدواج و تغییر شکل خانوار، مهاجرت‌های داخلی و سمت و سوی آنها، تحولات قومی و مسائل مرتبط به آن، وضع زنان در شرایط متحول اجتماعی، فقر و محرومیت و اقبال آسیب دیده و آسیب پذیر جامعه، اشتغال و بیکاری و مهارت‌های فنی و سرانجام باز توزیع جمعیت و نظام شهری را می‌توان در زمره عواملی مؤثر قرار دارد. در تمام این زمینه‌ها آنچه بیش از همه اهمیت دارد پاسخگویی به نیازهای است که یا به درستی شناخته نشده‌اند و یا در گذشته اهتمام کمتری برای رفع و رجوع آنها صورت گرفته است. در شرایطی که جامعه دوران بیداری، مشارکت و پیگیری مطالبات قانونی را طی می‌کند مسائل جمعیتی نیز از قابل عدد و رقم در می‌آیند و طیف وسیعی را در بر می‌گیرند که هم بر آمار و ارقام جمعیتی اثر می‌گذارند و هم نمودی پیچیده و چند بعدی می‌یابند، به گونه ای که بر آورد آنها در سطح حداقل‌های مطلوب کار ساز نمی‌افتد و پاسخگویی به جنبه‌های کمی، کیفی و آرمانی را طلب می‌کند (زنجانی، ۱۳۸۰: ۱۲).

از جمله برترین افرادی که در آکادمی‌های علوم روسیه به مسائل اقتصادی و اجتماعی در کشورهای تازه استقلال یافته شوروی سابق پرداخته اند، می‌توان به ای‌اونسوف، کومسکوا و اسلاموف عبادویچ اشاره کرد. (لازم به ذکر است که دانش‌آموختگان حوزه شوروی سابق به موضوعات اجتماعی اغلب از منظر اقتصاد و نظریه‌های اقتصادی می‌نگرند).

اسلاموف و اکرموا در پژوهش‌های متعددی با عنوان مسائل اقتصادی و دموگرافی تاجیکستان، پیامدهای جمعیتی نابسامانی اقتصادی و غیره، به مسائل اقتصادی و مردم‌شناختی کشور تاجیکستان پرداخته و اعلام می‌کنند که مهاجرت، به خصوص مهاجرت کارگران به خارج از تاجیکستان و خاصه مهاجرت کارگران به تاجیکستان و مهاجرت دانشمندان (فرار مغزها) از جمله مهمترین مسائل تاجیکستان است که به تبع آن مسائل خانوادگی از جمله پدیده زنان سرپرست خانوار، کودک خیابان، تکدی و روسپیگری شیوع یافته است.

هر چند پرداختن به موضوع فساد اداری شامل رشوه‌گیری، پارتنی بازی، رانت خواری و تبعیض در ادارات و دادگاه‌ها در تاجیکستان با مشکلات زیادی همراه است و حکومت نظارت و کنترل شدیدی بر نویسندگان دارد، با این حال اسلاموف ضعف مدیریتی و بی‌مسئولیتی در ادارات را مورد اشاره قرار داده و این مسائل را از مهمترین مسائل تاجیکستان می‌داند. در مجموع پژوهشی در ارتباط با اولویت‌شناسی مسائل اجتماعی در تاجیکستان صورت نگرفته است.

چارچوب نظری

در بخش نظریه مقاله حاضر به طور مستقیم به نظریه‌های مربوط به علت وجودی و علت شیوع مسائل اجتماعی از جمله: اعتیاد، مهاجرت، خشونت و غیره پرداخته نخواهد شد، بلکه روش‌شناسی، نظریه‌ها و یافته‌ها معطوف به چیستی مسائل اجتماعی، ادعای وجود مسئله، مسئله‌سازی و مسئله‌پردازی، منابع تشخیص مسائل اجتماعی و شیوه‌های شناسایی مسائل و اولویت‌شناسی آنهاست.

مسائل اجتماعی، وضعیت و شرایطی است که به اعتقاد بیشتریت افراد جامعه، شرایط مزبور، کیفیت زندگی افراد و گروه‌های اجتماعی را مختل می‌کند، مهم‌ترین ارزش‌های عام را به خطر می‌اندازد و به رغم تلاش‌های فراوانی که افراد به عمل می‌آورند، به آرمان‌ها و هدف‌های مشروع خود دست نمی‌یابند. از این‌رو افراد و

گروه‌های اجتماعی به این باور می‌رسند که برای تغییر یا اصلاح وضع موجود، باید به اقدامی جمعی دست بزنند.

در تعریف مسائل اجتماعی توجه به این نکته لازم است که: «مسائل اجتماعی لزوماً شامل مسائلی نیستند که مربوط به حوزه اجتماع و حوزه جامعه‌شناسی باشند، بلکه اجتماعی شدن هر یک از مسائل اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و جمعیتی است که مسئله اجتماعی را تشکیل می‌دهند». اجتماعی شدن مسائل به معنی شایع شدن، رواج یافتن، فراگیر شدن و مورد توجه عموم قرار گرفتن آن مسئله است. شیوع هر یک از مسائل اقتصادی، اجتماعی، جمعیتی را می‌توان از آمار و ارقام، نظرسنجی‌ها و نظرات گروه‌های مرجع مانند: خبرگان، مردم و مسئولان شناسایی کرد. عدم شناسایی مسائل اجتماعی که در مسیر تحولات اجتماعی و بر سر راه توسعه قرار گرفته‌اند، مانع از پیشرفت و رسیدن به وضعیت مطلوب و باعث عقب‌ماندگی جوامع می‌شوند.

ریشه مسائل اجتماعی در بطن نهادهای اجتماعی است که بر اثر کارکرد نامناسب آن‌ها شکل می‌گیرند و در گذر زمان چهره می‌نمایند و فراسوی افراد و گروه‌های اجتماعی عمل می‌کنند و جنبه‌های عینی و ذهنی به خود می‌گیرند. مسائل اجتماعی در متن جامعه بروز می‌کنند و در بستر زمان می‌توانند به آسیب‌دیدگی افراد منجر شده و بسترهای انحرافی را فراهم سازند. رفتارهای انحرافی نیز زمانی تبدیل به مسئله اجتماعی می‌شوند که نظام گسیختگی و ناهم‌نواپی در جامعه آن چنان گسترش یابد که رفتارهای یاد شده به حدی شیوع یابند که برای اقشار گوناگون جامعه شرایط رنج‌آوری را به وجود آورند و حیات اجتماعی را دچار اختلال کنند. گاهی رفتاری انحرافی بر اثر شیوع، عادی تلقی شده و به صورت هنجار در می‌آید. در این حالت اوضاع برای خبرگان، مردم و مسئولان پیچیده و دشوار می‌شود (آقابخشی، ۱۳۸۸).

براساس تعریف دیگری که اشاره به تبیین اجزای ذهنی مسائل اجتماعی دارد و از رویکردهای کارکردگرا و تضاد ارزشی است، مسئله اجتماعی، فرآیندی است که طی آن

برخی گروه‌ها پیروزمندانه موفق می‌شوند، شرایطی را در جامعه خود به عنوان مسئله اجتماعی معرفی کنند. از سویی جامعه‌شناسان معمولاً مسئله اجتماعی را وضعیت ظاهر شده‌ای می‌دانند که با ارزش‌های تعداد قابل توجهی از مردم مغایرت دارد و معتقدند باید برای تغییر آن وضعیت اقدام کرد (ارل رابینگن، ۱۳۸۲).

نکته ۱- در مقابل مسائل اجتماعی، مسائل «فردی» وجود دارند که مربوط به وضعیت شخص و ارتباط درهم تنیده او با دیگران است. در مسائل فردی تنها ارزش‌های مورد نظر فرد تهدید می‌شود و به همین دلیل با مراجعه به فرد، می‌توان به مسئله فردی او پی برد و در صدد چاره بود. برخی از پژوهشگران و به ویژه مسئولان حکومتی به طرز زیرکانه‌ای از طرح مسائل اجتماعی طفره می‌روند و به جای آن‌ها مسائل فردی کم ارزش و مسائل حکومتی غیر اجتماعی را پر بها می‌کنند (آقابخشی، ۱۳۸۸: ۷).

نکته ۲- باید در نظر داشت که برخی مسائل اجتماعی ویژگی ذاتی نظام اجتماعی غالب جامعه هستند و بنابراین ممکن است در قالب نظام اجتماعی موجود قابل حل نباشند. در این صورت خود نظام موجود مانع اصلی تحول و تکامل و عمده‌ترین مسئله اجتماعی جامعه محسوب می‌شود. در چنین شرایطی است که مردم به انقلاب و تحول نظام موجود گرایش پیدا می‌کنند (عبدالهی، ۱۳۸۳).

- برای تشخیص مسائل اجتماعی به چهار اصل زیر باید توجه کرد:

۱. وجود شرایط دشوار و رنج‌آور در جامعه

۲. گستردگی و عرصه وسیع این شرایط

۳. تغییرپذیری شرایط موجود

۴. تغییر شرایط موجود با اقدام جمعی

برای نمونه، در جامعه امروز ایران، اعتیاد هم به عنوان مسئله‌ای اجتماعی و هم از جنبه‌ای به عنوان آسیب اجتماعی، شیوعی بی‌سابقه دارد و برخلاف دهه‌های گذشته، منحصر به گروه و قشر خاصی نیست، به شکلی که سن شروع اعتیاد به زیر سن ۱۵

سالگی رسیده است. این شرایط رنج‌آور در جامعه به دلیل گستردگی و شیوع آن و البته تغییرپذیری این وضعیت با اقدامی جمعی بیانگر بروز یک مسئله اجتماعی است (آقابخشی، ۱۳۸۸: ۱۲).

لازمه ساخته شدن یک مسئله اجتماعی موفقیت‌آمیز، متقاعد شدن دیگران نسبت به این امور است. اول این که: شرایطی وجود دارد، دوم این که: این شرایط مشکل‌زا و گسترده و شایع است و سوم و چهارم این که، این شرایط می‌تواند تغییر یابد و باید تغییر یابد.

به طوری که لوزویک اظهار می‌دارد، ادعاسازان درباره این که آیا شرایطی (مسئله) هست یا نیست، درباره این که مهم‌ترین اخلاقیات چیست و درباره این که چه اخلاقیاتی مورد تجاوز قرار گرفته‌اند، با هم موافق نیستند. رقابت دیگری که معمول است رقابت بر سر تعداد است. در این وضعیت شرایطی را می‌توان مسئله اجتماعی دانست که شایع باشد. بنابراین، رقابت‌های بسیاری بر سر حدود و اندازه‌های شرایط وجود دارد. جدال‌های آماری در رقابت‌ها بر سر مسائل اجتماعی بسیار مهم است. پیروز شدن در بازی مسائل اجتماعی مستلزم آن است که حضار بر سر شایع بودن شرایطی متقاعد شوند. جنگ و درگیری بر سر تعداد از جمله انواع مهم رقابت است (لوزویک، ۱۳۸۳). مثلاً اثبات پدیده اعتیاد در ایران.

بنابراین می‌توان گفت که شناخت مسائل اجتماعی بستگی به شناخت علمی اهداف و آرمان‌های جامعه و امکانات و محدودیت‌های موجود بر سر راه تحقق آن‌ها دارد. البته این هدف‌ها و آرمان‌ها بر حسب هر یک از واحدهای اجتماعی تغییر می‌کنند. معمولاً مردم هر جامعه به‌ویژه جوامع کمتر توسعه یافته یا در حال گذار بیشتر به هدف‌ها و آرمان‌های خود می‌اندیشند و نسبت به عوامل و موانع اساسی مؤثر در تحقق آن‌ها آگاهی کمتری دارند و بیشتر به مسائل شخصی و (خاص) خود توجه دارند تا مسائل اجتماعی و (عام). به طوری که راه‌حل‌های پیشنهادی آنان بیشتر فردی و سطحی‌اند و جنبه درمانی دارند تا پیشگیری. به این ترتیب نباید به تشخیص افراد عادی

اکتفا کرد چرا که ممکن است آنچه آن‌ها می‌گویند با مسائل اجتماعی حقیقی فاصله داشته باشند.

محققان نیز گاهی بیش از حد تحت تأثیر داد و فریادها و القائات سیاسی قرار می‌گیرند و این امر آنان را در تشخیص مسائل اساسی و راه‌حل‌های مناسب دچار مشکل می‌سازد.

مسائل اجتماعی را از طریق بررسی آماری و دست کم سه گروه مرجع می‌توان شناسایی کرد:

۱. مردم.

۲. مسئولان (حاکمان، دولت‌ها و کارگزاران دولتی).

۳. نخبه‌ها و خبره‌ها (کارشناسان آگاه حوزه علوم انسانی).

هر یک از این سه گروه در تحلیل خود از مسائل اجتماعی و معرفی آن‌ها با یکدیگر تفاوت‌هایی دارند. به طوری که نگرش گروه‌های مرجع در تشخیص مسائل اجتماعی تابع منافع و هم‌چنین سطحی یا عمقی‌نگری در آنهاست.

پژوهشگران مسائل اجتماعی برای طرح صحیح مسائل، نیازمند استقلال از دخالت قدرت‌ها هستند که در آن بتوانند ضمن پرهیز از وابستگی‌های سیاسی، قومی و ایدئولوژیک، با تنظیم ارتباطات دائمی و مناسب با مردم و مسئولان و با رعایت اخلاق حرفه‌ای و استفاده از بینش‌ها و روش‌های جامع و تلفیقی، آزادانه، خردمندانه و به دور از هر نوع سلطه، پیرامون مسائل اجتماعی جامعه به گفت‌وگو و تبادل اندیشه بپردازند. آن‌ها باید بتوانند با اتکا به خرد جمعی خود، درباره عمده‌ترین مسائل اجتماعی جامعه به توافق نسبی دست یابند و دانش علمی خود را از طریق برگزاری همایش‌ها و کارگاه‌های تخصصی ترویج نمایند و مردم، مسئولان و کارشناسان بخش اجرایی را در به کارگیری یافته‌های علمی یاری رسانند.

روش شناسی

این پژوهش مبتنی بر انجام مطالعه اکتشافی و اجرای عملیات میدانی است.

الف - مطالعه اکتشافی: به منظور دستیابی به فهرستی معتبر از مسائل اجتماعی ایران و تاجیکستان ابتدا به منابع و اسناد معتبر شامل پژوهش‌ها و مقالات علمی - پژوهشی و سپس کتب معتبر و همین‌طور سایت‌های اینترنتی و گزارش‌های خبری مربوط به این حوزه مراجعه و مسائل «شناسایی شده» ایران و تاجیکستان فهرست شد. (برخی منابع مربوطه در بخش منابع آمده است)

به جهت تکمیل و روزآمدسازی فهرست مسائل حاصل از مطالعه‌ی اسناد، فهرست به دست آمده در اختیار ۵ نفر از خبرگان معتبر و آشنا به موضوع مسائل اجتماعی قرار گرفته و از ایشان در ارتباط با سایر مسائل شناسایی شده در ایران و در تاجیکستان نظرخواهی شد. بنابراین فهرستی از مسائل ایران و تاجیکستان به دست آمد که این فهرست (۳۸ مسئله) مبنای پرسش‌های مربوط به عملیات میدانی قرار گرفت. به منظور تعیین اولویت‌ها و جایگاه هر مسئله در بین مسائل اجتماعی ایران و تاجیکستان، طی دو مرحله به دو جامعه آماری معتبر مراجعه و اطلاعات لازم جمع‌آوری شد.

ب - مرحله اول: (مطالعه میدانی) مصاحبه با خبرگان

در این مرحله تعداد ۵۰ نفر از خبرگان فعال در حوزه مسائل اجتماعی ایران و ۴۸ نفر در تاجیکستان مورد مصاحبه قرار گرفتند. بر این اساس پاسخگویان به هر یک از مسائل شناسایی شده با توجه به شیوع و اهمیت آن‌ها امتیازی از صفر تا ده (۰ تا ۱۰) دادند.

پ - مرحله دوم: (مطالعه میدانی) مصاحبه با مردم

پس از جمع‌آوری و پردازش اطلاعات دریافتی از خبرگان، نظر آنها در خصوص مسائل مهم‌تر و شایع‌تر در حوزه‌های اجتماعی شناسایی و سپس بر آن اساس ۱۲

مسئله از مهم‌ترین و شایع‌ترین مسائل ایران و تاجیکستان در قالب پرسشنامه‌ای در اختیار تعدادی از مردم ایران و تاجیکستان (نمونه انتخابی) قرار گرفت. مردم نیز در این مرحله به هر یک از ۱۲ مسئله اجتماعی کشور خود با توجه به شیوع و اهمیت آن‌ها نمره‌ای از (۰ تا ۱۰) داده‌اند.

ابزارهای پژوهش بر اساس ویژگی‌های روش و جامعه آماری شامل موارد زیر بوده‌اند:

الف - طراحی پرسشنامه‌ای از فهرست مسائل ایران و تاجیکستان و چند مرحله مراجعه به کارشناسان خبره جهت دستیابی به فهرست معتبر و جامع، در قالب مطالعه اکتشافی.

ب - انجام مصاحبه ساخت‌یافته؛ جهت جمع‌آوری اطلاعات مربوط به شناسایی مهم‌ترین مسائل ایران و تاجیکستان. در این مرحله پرسشنامه‌ای مبنای مصاحبه قرار گرفته و نظر کارشناسان خبره جمع‌آوری شد.

پ - انجام مصاحبه ساخت‌یافته، پس از شناسایی مهم‌ترین مسائل ایران و تاجیکستان و شناسایی مهم‌ترین مسائل (طبق نظر کارشناسان خبره) اطلاعات به دست آمده مورد پردازش با (نرم افزار spss) قرار گرفت و ۱۲ مسئله مهم و برتر شناسایی شده از مسائل اجتماعی ایران و تاجیکستان در قالب پرسشنامه‌ای در برابر نظر شهروندان هر دو کشور (نمونه‌های انتخاب شده) قرار گرفت. پرسشنامه‌های طراحی شده در این مرحله توسط پرسشگران و طی گفتگوی حضوری تکمیل و پاسخ‌ها دریافت شد.

برخی از منابع و مأخذ مربوط به مسائل اجتماعی ایران و تاجیکستان در انتهای مقاله و در بخش منابع آمده است.

جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش در مرحله مطالعه اکتشافی را اسناد علمی تشکیل داده و در مطالعات میدانی نیز جامعه آماری پژوهش، شامل خبرگان (کارشناسان) و مردم (ایران و تاجیکستان) بوده است.

الف - مطالعه اکتشافی:

در بخش نظری، به منابع و اسناد کتبی (پژوهش‌ها، مقالات علمی و کتب) معتبر در حوزه مسائل اجتماعی ایران و تاجیکستان مراجعه شد و جهت مشورت و تکمیل فهرست مسائل هر یک از دو کشور به ۵ نفر از کارشناسان خبره حوزه مسائل و آسیب‌های اجتماعی مراجعات متعددی صورت گرفت.

ب - عملیات میدانی (مصاحبه با خبرگان) در ایران و تاجیکستان:

در این مرحله با استفاده از روش نمونه‌گیری غیراحتمالی (گلوله برفی) به کارشناسان خبره‌ای که مورد وثوق و اعتماد علمی قرار داشته و مورد ارجاع سلسله مراتبی قرار گرفتند، مراجعه شد. مراجعات اولیه به کارشناسان خبره مستقر در دانشگاه‌ها و انجمن‌های علمی تخصصی بوده و مراجعات بعدی بر اساس ارجاع کارشناسان به سایر خبرگان صورت گرفت. نمونه‌ها تا مرحله‌ای ادامه یافتند که یا اسامی خبرگان و یا یافته‌های پژوهش دچار تکرار شوند و به عبارتی شاخه‌ها دچار اشباع شدند. بر اساس برآوردهای اولیه رقم قابل اعتماد در این نوع نمونه‌گیری ۵۰ نفر بود، که در تاجیکستان این تعداد برابر با ۴۸ نمونه نهایی بود.

کارشناسان خبره افرادی بودند که دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر در ایران و کاندیداتوری علم و بالاتر در تاجیکستان بوده و در حوزه مسائل اجتماعی دارای آگاهی و قابلیت ارجاع بوده‌اند.

پ - عملیات میدانی (مصاحبه با مردم) در ایران و تاجیکستان:

جامعه آماری این مرحله از پژوهش را مردم (تبعه) ایران و تاجیکستان تشکیل داده‌اند. با توجه به این که پاسخگویی به پرسش‌های این پژوهش نیازمند برخورداری از اطلاعات و تجربه زندگی و آشنایی نسبی با مسائل جامعه است، پاسخگویان پژوهش از میان افراد متأهل، دست کم یک بار ازدواج کرده و یا سرپرست خانوار برگزیده شدند.

حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

الف- خبرگان (ایران و تاجیکستان)

ایران: ویژگی‌های فردی پاسخگویانی که به عنوان یکی از خبرگان حوزه مسائل اجتماعی ایران به پرسشنامه این پژوهش، پاسخ داده‌اند به قرار زیر است:

- ۸۷/۵ درصد از پاسخگویان مرد و ۱۲/۵ درصد از آن‌ها زن بوده‌اند. همچنین ۲ نفر از پاسخگویان جنسیت خود را در پرسشنامه مشخص نکرده بوده‌اند. ۴۲ درصد (۲۱ نفر) از خبرگان دارای مدرک تحصیلی دکترا، ۱۲ درصد (۶ نفر) دانشجوی دکترا و ۴۶ درصد (۲۳ نفر) نیز کارشناس ارشد بوده‌اند.

- بیشترین درصد از پاسخگویان یعنی ۲۹/۲ درصد (۱۴ نفر) از آن‌ها جامعه‌شناس بوده‌اند. پس از آن ۱۲/۵ درصد (۶ نفر) در حوزه پژوهش علوم اجتماعی و ۶ نفر در علم تاریخ تخصص داشته‌اند. سایر خبرگان دارای تخصص‌هایی همچون مردم‌شناسی، جمعیت‌شناسی، مسائل و آسیب‌های اجتماعی، اقتصاد و برنامه‌ریزی شهری بوده‌اند.

- ۳۳/۳ درصد (۱۶ نفر) از پاسخگویان اعضاء هیأت‌های علمی دانشگاه‌های کشور، ۲۵ درصد (۱۲ نفر) پژوهشگر، ۲۹/۲ درصد (۱۴ نفر) از استادان دانشگاه‌های کشور، ۵ درصد (۱۰ نفر) کارمند و ۱ نفر نیز کارشناس حقوقی بوده است. ۲ نفر نیز شغل خود را بیان نکرده‌اند.

تاجیکستان: بر اساس روش پژوهش و با استفاده از الگوی معرفی شده در بخش روش‌شناسی، پرسشنامه تهیه شده، از طریق خبرگان آکادمی دموگرافی در اختیار سایر

خبرگان مورد تایید و موجه در مراکز علمی و پژوهشی تاجیکستان قرار گرفت و در نهایت با چرخش پرسشنامه در میان خبرگان تاجیکستان تعداد ۴۸ پرسشنامه تکمیل و مورد بررسی نهایی قرار گرفت.

با توجه به وجود آنچه که می‌توان شرایط تاجیکستان و یا اختیار پاسخگویان نامید. بیشتر خبرگان پاسخگو از بیان مشخصات خویش خودداری کرده و ترجیح داده‌اند که در ضمن ارائه نظرات خود، ناشناس باقی بمانند. البته در این گونه پژوهش‌ها برای معرفی پاسخگو اجباری در کار نیست و مهم آن است که پرسشنامه در اختیار افرادی آگاه و متخصص قرار گیرد، و البته فرایند تکمیل و علمی بودن این پرسشنامه‌ها به تایید استاد راهنمای (راهنبر) این پژوهش و آکادمی علوم تاجیکستان رسیده است.

ب- مردم (ایران و تاجیکستان)

ایران: چنانکه در بخش اطلاعات جمعیتی ایران ذکر شد، بر اساس سرشماری عمومی نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ و مطالعات اولیه، ۲۹۰ شهر در ایران معرفی شده‌اند که تهران با ۷۷۰۵۰۳۶ نفر دارای بیشترین جمعیت و شهر گالیش (واقع در استان گلستان) با ۲۰۰۰۹ نفر دارای کمترین جمعیت شهری بوده است. در میان این شهرها، ۶ شهر بیش از ۱ میلیون نفر، ۶ شهر از ۵۰۰ هزار تا ۱ میلیون نفر، ۱۳ شهر از ۲۵۰ تا ۵۰۰ هزار نفر، ۵۱ شهر از ۱۰۰ تا ۲۵۰ هزار نفر و ۲۱۴ شهر نیز کمتر از ۱۰۰ هزار نفر جمعیت داشتند. در صورتی که با استفاده از فرمول کوکران با سطح تعمیم ۹۵ درصد و خطای فاصله ۵ درصد حجم نمونه را تصویر کنیم، حدود ۴۰۰ نفر می‌باشد.

اختصاص حجم نمونه با توجه به ۳ شاخص ۱- تعداد جمعیت، ۲- پراکنش جغرافیایی و ۳- مرکزیت استان، صورت گرفت. بنابر دسته‌بندی‌های صورت گرفته از بین شهرهایی که دارای جمعیت بیش از ۱ میلیون نفر هستند یک شهر (تهران)، از بین شهرهایی که دارای جمعیت ۵۰۰ تا یک میلیون نفر هستند یک شهر (قم)، از بین شهرهایی که دارای جمعیت ۲۵۰ هزار تا ۵۰۰ هزار نفری هستند یک شهر (سنندج)، از بین شهرهایی که دارای جمعیت ۱۰۰ هزار تا ۲۵۰ هزار نفر هستند یک شهر (سمنان) و

از بین شهرهایی که کمتر از ۱۰۰ هزار نفر جمعیت دارند نیز یک شهر (یاسوج) انتخاب شد. شهرها و شهرستان‌های انتخاب شده برخوردار از نواحی شهری و روستایی هستند که نمونه‌ها با توجه به این نکته انتخاب شده‌اند.

به علاوه، با توجه به جمعیت نواحی انتخاب شده، نمونه‌ها نیز متفاوت خواهند بود. به این شکل که در تهران ۱۲۰ پاسخگو، در قم ۱۰۰ پاسخگو، در سنندج ۸۰ پاسخگو، در سمنان ۶۰ پاسخگو و در یاسوج ۴۰ پاسخگو مورد پرسش قرار گرفتند. نمونه‌ها از چهار جهت اصلی (شمال، جنوب، شرق و غرب) این نواحی، به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند.

ویژگی‌های فردی پاسخگویان (مردم ایران) به این شرح بوده است: مردم پاسخگو به پرسشنامه مسائل اجتماعی ایران در مجموع ۴۰۰ نفر بوده‌اند، از این تعداد ۱۹۲ نفر (۴۸ درصد) مرد و ۲۰۸ نفر (۵۲ درصد) زن بوده‌اند. به علاوه ۳۸۷ نفر برابر با ۹۶/۸ درصد از پاسخگویان متأهل، ۸ نفر (۲ درصد) مجرد بر اثر طلاق و ۵ نفر (۱/۳ درصد) مجرد بر اثر فوت همسر بوده‌اند. در میان پاسخگویان ۳۳ درصد دارای تحصیلات دبیرستان و دیپلم، ۲۴ درصد راهنمایی، ۱۴/۵ درصد ابتدایی، ۷/۸ درصد کارشناسی، ۷/۳ درصد تحصیلات حوزوی، ۶/۸ درصد فوق دیپلم، ۳/۸ درصد بی‌سواد، ۲ درصد کارشناسی ارشد و ۰/۵ درصد از تحصیلات دکتری برخوردار بوده‌اند.

۲۰۳ نفر (۵۰/۸ درصد) از مردم پاسخگو شاغل، ۱۷۶ نفر (۴۴ درصد) خانه‌دار، ۱۴ نفر (۳/۵ درصد) بازنشسته، ۳ نفر (۰/۸ درصد) بیکار و یک نفر (۰/۳ درصد) دانشجو بوده‌اند و ۳ نفر نیز شغل خود را بیان نکرده‌اند.

تاجیکستان: برای جمع‌آوری اطلاعات از مردم تاجیکستان نیز شیوه و حجم نمونه‌ای مشابه با ایران در دستور کار قرار گرفت. بنابراین تعداد جمعیت، پراکنش جغرافیایی و مرکزیت در انتخاب محل جمع‌آوری اطلاعات مورد توجه قرار گرفت. به علاوه پاسخگویان از میان افراد متأهل، دست کم یک بار ازدواج کرده و یا سرپرست خانوار برگزیده شدند.

ویژگی‌های فردی پاسخگویان (مردم تاجیکستان) به شرح زیر بوده است:
مردم پاسخگو به پرسشنامه مسائل اجتماعی تاجیکستان در مجموع ۴۰۰ نفر بوده-
اند، که این نمونه‌ها از چهار مجموعه سکونت‌گاهی انتخاب شدند: ۱- دوشنبه ۲-
وحدت ۳- قرقان تپه ۴- خجند. نمونه‌های اختصاص یافته به هر یک از این مراکز با
توجه به تعداد جمعیت آن‌ها انتخاب شد. به طوری که از مجموع ۴۰۰ نمونه، ۲۰۰ نمونه
از دوشنبه، ۱۰۰ نمونه از خجند، ۶۰ نمونه از قرقان تپه و ۴۰ نمونه از وحدت انتخاب
شده‌اند. از این تعداد ۲۳۰ نفر (۵۷/۵ درصد) مرد و ۱۷۰ نفر (۴۲/۵ درصد) زن بوده‌اند.
۲۷۲ نفر (۶۸ درصد) پاسخگویان خود را متاهل (اولاددار)، ۹۳ نفر (۲۳/۳ درصد)
مجرد به علت فوت همسر و ۳۴ نفر (۸/۵ درصد) مجرد به علت طلاق معرفی کرده‌اند
و یک نفر نیز وضعیت تاهل خود را بیان نکرده است.

۱۸۰ نفر (۴۵ درصد) از پاسخگویان تحصیلات خود را مجستر، ۸۶ نفر (۲۱/۵
درصد) مکتب اکتتار، ۶۲ نفر (۱۵/۵ درصد) لتسی، ۴۰ نفر (۱۰ درصد) باکالور، ۲۴ نفر
(۶ درصد) اسپرانت، ۳ نفر (۰/۸ درصد) ابتدایی و یک نفر تحصیلات خود را بی‌سواد
بیان کرده است. بعلاوه ۴ نفر نیز به این پرسش پاسخ نداده‌اند.

۲۴۱ نفر (۶۰/۳ درصد) از پاسخگویان خود را شاغل، ۷۳ نفر (۱۸/۳ درصد)
بیکار، ۵۰ نفر (۱۲/۵ درصد) دانشجو، ۳۰ نفر (۷/۵ درصد) خانه‌دار و ۵ نفر (۱/۳
درصد) خود را نفقه‌گیر (بازنشسته) معرفی کرده‌اند. یک نفر نیز به پرسش مربوطه پاسخ
نداده است.

یافته‌های تحقیق

مسائل اجتماعی ایران و تاجیکستان

در این قسمت به بررسی دیدگاه خبرگان و مردم ایران و تاجیکستان پیرامون مسائل
اجتماعی دو کشور پرداخته شده است. همچنین در انتهای این بخش، به برخی از
راهکارهای حل این مسائل پرداخته می‌شود.

الف. ایران

۱. مهمترین مسائل اجتماعی ایران (با توجه به شیوع و اهمیت آنها) از دیدگاه

خبرگان

جدول ۱ نشان می‌دهد که ۱۲ مسئله از مهم‌ترین مسائل اجتماعی ایران به لحاظ شیوع و اهمیت از دیدگاه خبرگان به ترتیب عبارتند از:

۱. جرائم مواد مخدری، با برخورداری از میانگین امتیازات ۸/۱۶

۲. فرار مغزها، با برخورداری از میانگین امتیازات ۷/۵۹

۳. بالا رفتن سن ازدواج، با برخورداری از میانگین امتیازات ۷/۳۸

۴. فاصله طبقاتی، با برخورداری از میانگین امتیازات ۷/۳۳

۵. مسائل قانونی با برخورداری از میانگین امتیازات ۷/۲۱

و پس از آن محدودیت آزادی بیان با میانگین ۷/۱۶، محدودیت اعتماد و محدودیت آزادی اجتماعات با میانگین ۷/۱۲، محدودیت آزادی تلویزیون، رادیو، مطبوعات و اینترنت با میانگین ۷/۰۴، سیاست‌زدگی جامعه با میانگین ۶/۹۴، بی‌قانونی (در برخی امور) و مسائل مربوط به گردشگری و گردشگران با میانگین ۶/۹۰.

رأس این جدول گویای شیوع گسترده جرائم موادمخدری شامل تولید، خرید، فروش، مصرف و اعتیاد به موادمخدر است. جرائم موادمخدری علاوه بر این که به خودی خود مجموعه‌ای آسیب‌زا را تشکیل می‌دهند، بر بروز آسیب‌ها و مسائل دیگری در جامعه نیز اثرگذار می‌باشند. از جمله بروز طلاق، سرقت، زندان و پیامدهای آن، بیکاری، بیماری‌های روحی و روانی متأثر از جرائم موادمخدری می‌باشد. برخی از مسائل اجتماعی اولویت‌دار موجود در ایران، تابع اختلال و ضعف در مفهومی‌فراتر به نام "عدالت" می‌نماید. مسائلی هم‌چون فاصله طبقاتی، مسائل قانونی، محدودیت آزادی بیان، محدودیت آزادی اجتماعات، محدودیت آزادی رسانه‌ها، سیاست‌زدگی جامعه و بی‌قانونی (در برخی امور) که هر یک به نحوی متأثر از میزان بی‌عدالتی در جامعه هستند. تبدیل شدن محدودیت آزادی‌های اجتماعی به مسائل اولویت‌دار اجتماعی از

سویی بیانگر مساله حاکمیت قانون (در برخی امور) و از سویی بیانگر احتمال رشد میزان گسترش بی‌عدالتی و سیاست‌زدگی در جامعه است. شرایطی که تحمل برخی از اصحاب قلم و تفکر را محدود نموده و فرار مغزها را نیز موجب شده است. در مجموع جرائم موادمخدری، محدودیت آزادی‌های اجتماعی و ضعف‌های قانونی به همراه فرار مغزها و مسائل ازدواج مهم‌ترین مسائل اجتماعی ایران را تشکیل داده‌اند.

جدول ۱- مهمترین مسائل اجتماعی ایران از دیدگاه خبرگان

رتبه	مهمترین مسائل اجتماعی ایران	میانگین امتیازات (۰-۱۰)
۱	جرائم موادمخدری	۸.۱۶
۲	فرار مغزها	۷.۵۹
۳	بالا رفتن سن ازدواج	۷.۳۸
۴	فاصله‌ی طبقاتی	۷.۳۳
۵	ناکارآمدی برخی قوانین	۷.۲۱
۶	محدودیت آزادی بیان	۷.۱۶
۷	اعتماد	۷.۱۲
۸	محدودیت آزادی اجتماعات	۷.۱۲
۹	محدودیت آزادی تلویزیون، رادیو، مطبوعات، اینترنت	۷.۰۴
۱۰	سیاست‌زدگی جامعه	۶.۹۴
۱۱	کاهش میزان رعایت قوانین	۶.۹۰
۱۲	مسائل مربوط به گردشگری و گردشگران	۶.۹۰

۲. مهمترین مسائل اجتماعی ایران (با توجه به شیوع و اهمیت آنها) از

دیدگاه مردم

جدول ۲ گویای اولویت‌بندی مهم‌ترین مسائل اجتماعی ایران از دیدگاه مردم است. این فهرست بیانگر آن است که جرائم موادمخدری با برخورداری از میانگین امتیازات ۸/۵۶ در رتبه اول از مهم‌ترین مسائل اجتماعی ایران قرار دارد.

کمی اعتماد با میانگین ۶/۰۲ امتیاز در رتبه‌ی دوم، میزان رعایت قوانین با میانگین ۵/۸۱ امتیاز در رتبه سوم، ناکارآمدی برخی از قوانین با میانگین ۵/۷۲ امتیاز در رتبه چهارم و فاصله طبقاتی با میانگین ۵/۶۶ امتیاز در رتبه پنجم از این فهرست قرار گرفته‌اند. سپس بالا رفتن سن ازدواج، محدودیت آزادی تلویزیون - رادیو - مطبوعات و اینترنت، محدودیت آزادی بیان، محدودیت آزادی اجتماعات، سیاست‌زدگی جامعه، فرار مغزها و مسائل مربوط به گردشگری و گردشگران در رتبه‌های ششم تا دوازدهم قرار گرفته‌اند.

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت: جرائم موادمخدری - سرمایه اجتماعی - مسائل قانونی و محدود بودن آزادی‌های اجتماعی مهم‌ترین مسائل اجتماعی ایران را تشکیل می‌دهند.

جدول ۲- مهمترین مسائل اجتماعی ایران از دیدگاه مردم

ردیف	مسائل اجتماعی	میانگین امتیازات (۰-۱۰)
۱	جرائم موادمخدری	۸.۵۶
۲	کمی اعتماد	۶.۰۲
۳	محدودیت رعایت قوانین	۵.۸۱
۴	ناکارآمدی برخی قوانین	۵.۷۲
۵	فاصله طبقاتی	۵.۶۶

۵.۴۱	بالا رفتن سن ازدواج	۶
۵.۲۲	محدودیت آزادی تلویزیون، رادیو، مطبوعات و اینترنت	۷
۵.۲۱	محدودیت آزادی بیان	۸
۵.۱۲	محدودیت آزادی اجتماعات	۹
۵.۰۸	سیاست زدگی جامعه	۱۰
۴.۸۳	فرار مغزها	۱۱
۴.۱۳	مسائل مربوط به گردشگری و گردشگران	۱۲

۳. مقایسه و جمع‌بندی نظرات خبرگان و مردم، پیرامون مهمترین مسائل اجتماعی ایران (با توجه به شیوع و اهمیت آنها)

جدول ۳ بیانگر اولویت‌های مسائل اجتماعی ایران از نظر شیوع و اهمیت آنها از دیدگاه خبرگان و مردم و جمع‌بندی نظرات خبرگان و مردم است. یافته‌های این جدول بیانگر آن است که جرائم موادمخدری با برخورداری از میانگین امتیاز ۸/۱۶ از خبرگان و ۸/۵۶ از مردم و امتیاز نهایی ۸/۳۶ در رتبه اول، اعتماد با برخورداری از میانگین امتیاز ۷/۱۲ از خبرگان و ۶/۰۲ از مردم و امتیاز نهایی ۶/۵۷ در رتبه دوم، فاصله طبقاتی (اجتماعی) با میانگین امتیاز ۷/۳۳ از خبرگان و ۶/۴۹ از مردم در رتبه سوم از فهرست مسائل اجتماعی ایران قرار گرفته‌اند. رتبه‌های بعدی به ترتیب عبارتند از: ناکارآمدی برخی از قوانین با امتیاز نهایی ۶/۴۶، بالا رفتن سن ازدواج با امتیاز نهایی ۶/۳۹، محدودیت رعایت برخی قوانین با امتیاز نهایی ۶/۳۵، فرار مغزها با امتیاز نهایی ۶/۲۱ و سپس محدودیت آزادی بیان، محدودیت آزادی تلویزیون، رادیو، مطبوعات و اینترنت، محدودیت آزادی اجتماعات، سیاست‌زدگی جامعه و مسائل مربوط به گردشگری نیز در مراتب بعدی قرار گرفته‌اند. در مقایسه امتیازات ارائه شده به هر یک از مسائل اجتماعی توسط خبرگان و مردم، مشاهده می‌شود که جرائم موادمخدری در نظر مردم از اهمیت و شیوع بالاتری

نسبت به نظر خبرگان برخوردار است ولی در ارتباط با سایر مسائل، امتیازات ارائه شده از طرف خبرگان در مقایسه با امتیازات مردم بیشتر است.

جدول ۳- مقایسه نظرات خبرگان و مردم، پیرامون مهمترین مسائل اجتماعی ایران

رتبه نهایی	امتیاز نهایی (۰ تا ۱۰)	میانگین امتیازات مردم	میانگین امتیازات خبرگان	مهمترین مسائل اجتماعی ایران
۱	۸.۳۶	۸.۵۶	۸.۱۶	جرایم موادمخدوری
۲	۶.۵۷	۶.۰۲	۷.۱۲	کمی اعتماد
۳	۶.۴۹	۵.۶۶	۷.۳۳	فاصله طبقاتی
۴	۶.۴۶	۵.۷۲	۷.۲۱	ناکارآمدی برخی قوانین
۵	۶.۳۹	۵.۴۱	۷.۳۸	بالا رفتن سن ازدواج
۶	۶.۳۵	۵.۸۱	۶.۹۰	محدودیت رعایت قوانین
۷	۶.۲۱	۴.۸۳	۷.۵۹	فرار مغزها
۸	۶.۱۸	۵.۲۱	۷.۱۶	محدودیت آزادی بیان
۹	۶.۱۳	۵.۲۲	۷.۰۴	محدودیت آزادی تلویزیون، رادیو، مطبوعات، اینترنت
۱۰	۶.۱۲	۵.۱۲	۷.۱۲	محدودیت آزادی اجتماعات
۱۱	۶.۰۱	۵.۰۸	۶.۹۴	سیاست‌زدگی جامعه
۱۲	۵.۵۱	۴.۱۳	۶.۹۰	مسائل مربوط به گردشگری و گردشگران

ب. تاجیکستان

۴. مهمترین مسائل اجتماعی تاجیکستان (با توجه به شیوع و اهمیت آن‌ها) از

دیدگاه خبرگان

براساس یافته‌های جدول مربوط به مسائل اجتماعی تاجیکستان از نظر خبرگان، مهمترین مسائل اجتماعی تاجیکستان از نظر شیوع و اهمیت آن‌ها عبارتند از:

۱- مهاجرت نیروی کار به خارج از کشور (به لحاظ اجتماعی) با برخورداری از میانگین امتیازات ۶/۰۵

۲- گران (قیمت) بودن مواد سوختی (سوزش‌واری) با برخورداری از میانگین امتیازات ۵/۸۹

نکته: گران بودن قیمت مواد سوختی از آن جهت که مرتبط با (اکولوژی خانواده یا اجاق خانه) است و اثرات و نمود اجتماعی دارد، از منظر خبرگان و مردم تاجیکستان مقوله ای اجتماعی محسوب می‌شود.

۳- نبود امنیت جانی برای مهاجران کاری تاجیک در روسیه با برخورداری از میانگین امتیازات ۵/۴۶

۴- فریب‌کاری با برخورداری از میانگین امتیازات ۴/۹۹

۵- گدایی (قشاقی) با برخورداری از میانگین امتیازات ۴/۸۸

در مراتب بعدی، مسائل مربوط به بد بودن تغذیه کودکان با میانگین امتیازات ۴/۵۷، و نبود امکانات بهداشتی با میانگین امتیازات ۴/۵۲، طلاق با میانگین امتیازات ۴/۴۰، فرار مغزها (مهاجرت دانشمندان) و دزدی هر دو با میانگین امتیازات ۴/۳۶ و روسپیگری (تن‌فروشی زنان) با میانگین امتیازات ۴/۳۵ قرار دارند. فراگیر نبودن بیمه‌های (سفیرتاهای) تامین اجتماعی، جرم‌های موادمخداری، همسرآزاری، بی‌توجهی به حقوق و جایگاه زنان در خانواده و خشونت نیروهای پلیس و نیروهای امنیتی علیه مردم نیز در رتبه‌های بعدی قرار دارند.

در همین جدول مشاهده می‌کنیم که آزادی بیان در رتبه ۱۷، مشارکت کارکنان دولتی در جرائم موادمخدوری (قاچاق) در رتبه ۲۶، شیوع بنیادگرایی مذهبی در تاجیکستان در رتبه ۲۷، سرکوب روشنفکران در رتبه ۳۱، همکاری پلیس با گروه‌های تبهکاری در رتبه ۴۰، الکلیسم یا (می‌گساری) در رتبه ۴۳، قاچاق انسان در رتبه ۵۵، خودکشی در رتبه ۶۸ و قتل در رتبه آخر یعنی رتبه ۶۹ قرار گرفته‌اند که جایگاه این مسائل اجتماعی در رتبه‌بندی مسائل اجتماعی تاجیکستان قابل توجه هستند.

رأس این جدول گویای نگرانی گسترده خبرگان نسبت به مسئله مهاجرت نیروهای کاری به خارج از کشور (به لحاظ اجتماعی) و نبود امنیت جانی برای مهاجران کاری تاجیک در روسیه است. بیکاری، پایین بودن سطح درآمد و دستمزدها؛ نبود شرایط کار و همچنین فساد اداری در تاجیکستان علاوه بر این که مهاجرت نیروی کار و مهاجرت دانشمندان را به وجود آورده است، به علت درآمد محدود اهالی تاجیکستان و ناتوانی آن‌ها در تهیه احتیاجات زندگی، قیمت کالاهای گوناگون در این کشور گران تلقی می‌شود، به خصوص تهیه موادسوختی (سوزش‌واری) که به عنوان منبع تامین انرژی اهالی، هم با کمبود و هم با گرانی روبه‌رو گشته است.

در بررسی مسائل اجتماعی تاجیکستان مشاهده می‌شود که برخی از جرم‌های اجتماعی در این کشور به مسئله تبدیل شده‌اند. جرم‌هایی مثل قشاقی (گدایی)، دزدی، تن‌فروشی زنان و جرم‌های موادمخدوری. به نظر می‌رسد جرم‌هایی مثل تکدی، دزدی و تن‌فروشی (و در مرتبه بعدی، جرم‌های موادمخدوری) ریشه در مسائل اقتصادی موجود در تاجیکستان دارند، چرا که هدف اصلی از انجام این جرم‌ها به دست آوردن پول و درآمد است.

جدول ۴- مهمترین مسائل اجتماعی تاجیکستان از دیدگاه خبرگان

ردیف	مسائل اجتماعی	میانگین امتیازات (۱۰-۰)
۱	مهاجرت نیروی کار به خارج از کشور (به لحاظ اجتماعی)	۶.۰۵
۲	گران بودن مواد سوختی	۵.۸۹
۳	عدم وجود امنیت جانی برای مهاجران کاری تاجیک در روسیه	۵.۴۶
۴	فریب کاری	۴.۹۹
۵	تکدی (قشاقی)	۴.۸۸
۶	سو تغذیه کودکان	۴.۵۷
۷	نبود امکانات بهداشتی	۴.۵۲
۸	طلاق	۴.۴۰
۹	فرار مغزها	۴.۳۶
۱۰	دزدی	۴.۳۶
۱۱	روسپیگری (تن فروشی زنان)	۴.۳۵
۱۲	فراگیر نبودن بیمه‌های تامین اجتماعی	۴.۳۵

۵. مهم‌ترین مسائل اجتماعی تاجیکستان (با توجه به شیوع و اهمیت آنها)

از دیدگاه مردم

جدول ۵ بیان‌گر آن است که مهمترین و شایع‌ترین مسائل اجتماعی تاجیکستان از

دیدگاه مردم این کشور عبارتند از:

۱- گران قیمت بودن مواد سوختی (سوزش‌واری) با برخورداری از میانگین

امتیازات ۶/۴۶

۲- مهاجرت نیروی کار به خارج از کشور (اجتماعی) با میانگین امتیاز ۶/۱۴

۳- فریب کاری با میانگین امتیاز ۵/۶۷

۴- نبودن امنیت جانی برای مهاجران تاجیک در روسیه با میانگین ۵/۴۸

۵- دزدی با میانگین امتیاز ۵/۳۹

و پس از این مسائل نیز طلاق، بد بودن خوراک کودکان، فرار مغزها (مهاجرت دانشمندان)، روسپیگری (تن فروشی زنان)، نبود سفیرتاهای (بیمه) تامین اجتماعی برای همه و گدایی (قشاقی) قرار دارند.

در یک جمع‌بندی می‌توان گفت که گران قیمت بودن مواد سوختی (سوزش-واری)، مسائل مهاجرت به خارج از کشور و نبود امنیت جانی برای مهاجران تاجیک به روسیه، فریب کاری و دزدی، مهمترین مسائل اجتماعی تاجیکستان از دیدگاه مردم را تشکیل می‌دهند. مهاجرت بی سرانجام کارگران تاجیکی بخصوص به کشور روسیه و بروز پیامدهای ناگواری از جمله گرفتار شدن در بند باندهای تبهکاری و زندانی شدن آنها و حتی به قتل رسیدن کارگران در طول فعالیت‌های تبهکارانه از سویی و از سوی دیگر رهاشدگی خانواده‌های آنها در تاجیکستان، شرایط ناگواری را برای کارگران و خانواده آنها و در نگرش کلان برای کشور تاجیکستان به وجود آورده است.

جدول ۵- مهم‌ترین مسائل اجتماعی تاجیکستان از دیدگاه مردم

ردیف	مسائل اجتماعی	میانگین امتیازات (۱۰-۰)
۱	گران-قیمت-بودن مواد سوزش واری	۶.۴۶
۲	مهاجرت نیروی کار به خارج از کشور-اجتماعی	۶.۱۴
۳	فریب کاری	۵.۶۷
۴	نبودن امنیت جانی برای مهاجران تاجیک در روسیه	۵.۴۸
۵	دزدی	۵.۳۹
۶	طلاق	۵.۲۷
۷	بد بودن خوراک کودکان	۴.۸۹
۸	فرار مغزها- مهاجرت دانشمندان	۴.۸۶
۹	و نبود امکانات بهداشتی	۴.۸۵
۱۰	روسیگری - تن فروشی زنان	۴.۷۷
۱۱	نبود سفیرتاهای - بیمه - تامین اجتماعی برای همه	۴.۷۰

۴.۴۹	گدایی	۱۲
------	-------	----

۶. مقایسه و جمع‌بندی نظرات خبرگان و مردم، پیرامون مهمترین مسائل

اجتماعی تاجیکستان (با توجه به شیوع و اهمیت آن‌ها)

جدول ۶ بیانگر اولویت‌های مسائل اجتماعی تاجیکستان با توجه به شیوع و اهمیت آن‌ها از دیدگاه خبرگان و مردم و جمع‌بندی نظرات خبرگان و مردم است. یافته‌های این جدول گویای آن است که گران بودن مواد سوختی (سوزش‌واری) با برخورداری از میانگین امتیاز ۵/۸۹ از خبرگان و ۶/۴۶ از مردم و با کسب امتیاز نهایی ۶/۱۷ در رتبه اول، مهاجرت نیروی کار به خارج از کشور با میانگین امتیاز ۶/۰۵ از خبرگان و ۶/۱۴ از مردم و امتیاز نهایی ۶/۰۹ در رتبه دوم و نبود امنیت جانی برای مهاجران کاری تاجیک در روسیه با کسب امتیاز ۵/۴۶ از خبرگان و ۵/۴۸ از مردم در رتبه سوم از مسائل اجتماعی تاجیکستان قرار گرفته‌اند. رتبه‌های بعدی به ترتیب عبارتند از: فریب‌کاری با امتیاز نهایی ۵/۳۳، دزدی با امتیاز نهایی ۴/۸۷، طلاق با امتیاز نهایی ۴/۸۳، سو تغذیه کودکان با امتیاز نهایی ۴/۷۳، قشاقی (گدایی) با امتیاز نهایی ۴/۶۸ و سپس نبود امکانات بهداشتی، فرارمغزها (مهاجرت دانشمندان)، روسپیگری (تن‌فروشی زنان) و فراگیر نبودن بیمه‌های (سفیرتاهای) تامین اجتماعی قرار دارند.

در مقایسه امتیازات داده شده به هر یک از مسائل اجتماعی توسط خبرگان و مردم، مشاهده می‌شود که قشاقی (گدایی) از نظر خبرگان اهمیت بیشتری نسبت به نظر مردم در ارتباط با این مسئله داشته است. اما در ارتباط با سایر مسائل شناسایی شده، مردم امتیاز بالاتری را نسبت به خبرگان به هر یک از مسائل اجتماعی تاجیکستان داده‌اند که این موضوع گویای آن است که مردم هم از نظر ذهنی و هم در زندگی خود رواج این مسائل را بیشتر و مهمتر تشخیص داده‌اند. به علاوه این جدول گویای اهمیت سه دسته از مسائل اجتماعی در تاجیکستان است.

۱- گران بودن مواد سوزش‌واری.

- ۲- مسئله مهاجرت نیروی کار به خارج از کشور به خصوص موضوع امنیت جانی برای مهاجران کاری تاجیک در روسیه و همین‌طور مهاجرت دانشمندان.
- ۳- شیوع جرم‌های اجتماعی مثل فریب کاری، دزدی، قشاقی (تکدی) و تن‌فروشی زنان (روسپیگری)

جدول ۶- مقایسه نظرات خبرگان و مردم پیرامون مهمترین مسائل اجتماعی تاجیکستان

رتبه	امتیاز نهایی (۰ تا ۱۰)	میانگین امتیازات مردم	میانگین امتیازات خبرگان	مهمترین مسائل اجتماعی تاجیکستان
۱	۶.۱۷	۶.۴۶	۵.۸۹	گران بودن مواد سوختی
۲	۶.۰۹	۶.۱۴	۶.۰۵	مهاجرت نیروی کار به خارج از کشور
۳	۵.۴۷	۵.۴۸	۵.۴۶	نبود امنیت جانی برای مهاجران کاری تاجیک در روسیه
۴	۵.۳۳	۵.۶۷	۴.۹۹	فریب کاری
۵	۴.۸۷	۵.۳۹	۴.۳۶	دزدی
۶	۴.۸۳	۵.۲۷	۴.۴۰	طلاق
۷	۴.۷۳	۴.۸۹	۴.۵۷	سو تغذیه کودکان
۸	۴.۶۸	۴.۴۹	۴.۸۸	تکدی (قشاقی)
۹	۴.۶۸	۴.۸۵	۴.۵۲	نبود امکانات بهداشتی
۱۰	۴.۶۱	۴.۸۶	۴.۳۶	فرار مغزها
۱۱	۴.۵۶	۴.۷۷	۴.۳۵	روسپیگری (تن‌فروشی زنان)
۱۲	۴.۵۲	۴.۷۰	۴.۳۵	فراگیر نبودن بیمه‌های اجتماعی

۷. مقایسه جمع نظرات خبرگان و مردم، پیرامون مهمترین مسائل اجتماعی ایران و تاجیکستان (با توجه به شیوع و اهمیت آنها)

جدول ۷ بیانگر مقایسه جمع نظرات خبرگان و مردم دو کشور ایران و تاجیکستان پیرامون مسائل اجتماعی دو کشور است. یافته‌های این جدول نشان می‌دهد که مهمترین مسائل اجتماعی ایران به ترتیب عبارتند از:

۱- جرائم مواد مخدری با امتیاز نهایی ۸/۳۶، ۲- محدودیت اعتماد با امتیاز نهایی ۶/۴۶، ۳- فاصله طبقاتی با امتیاز نهایی ۶/۴۹، ۴- ناکارآمدی برخی قوانین با امتیاز نهایی ۶/۴۶، ۵- بالا رفتن سن ازدواج با امتیاز نهایی ۶/۳۹ و پس از آن مسائل قانونی، فرار مغزها (مهاجرت دانشمندان)، محدودیت آزادی بیان، محدودیت آزادی تلویزیون، رادیو، مطبوعات و اینترنت، محدودیت آزادی اجتماعات، سیاست زدگی جامعه و مسائل مربوط به گردشگری و گردشگران قرار گرفته‌اند.

بر اساس یافته‌ها، مهمترین مسائل اجتماعی کشور تاجیکستان به ترتیب عبارتند از:

۱- گران بودن مواد سوختی (سوزش واری) با امتیاز نهایی ۶/۱۷، ۲- مهاجرت نیروی کار به خارج از کشور با امتیاز نهایی ۶/۰۹، ۳- کمی امنیت جانی برای مهاجران کاری تاجیک در روسیه با امتیاز نهایی ۵/۴۷، ۴- فریب کاری با امتیاز نهایی ۵/۳۳، ۵- دزدی با امتیاز نهایی ۴/۸۷ و پس از آن مسائل طلاق، بد بودن تغذیه کودکان، تکدی (قشاقی)، و نبود امکانات بهداشتی، فرار مغزها (مهاجرت دانشمندان)، روسپیگری (تن فروشی زنان) و فراگیر نبودن بیمه‌های (سفیرتاهای) تأمین اجتماعی قرار دارند.

جدول ۷- مقایسه نظرات خبرگان و مردم پیرامون مهمترین مسائل اجتماعی ایران

و تاجیکستان

رتبه	امتیاز نهایی (۰ تا ۱۰)	مهمترین مسائل اجتماعی تاجیکستان	امتیاز نهایی (۰ تا ۱۰)	مهمترین مسائل اجتماعی ایران
۱	۶.۱۷	گران بودن مواد سوختی	۸.۳۶	جرایم موادمخدوری
۲	۶.۰۹	مهاجرت نیروی کار به خارج از کشور	۶.۵۷	کمی اعتماد
۳	۵.۴۷	نبود امنیت جانی برای مهاجران کاری تاجیک در روسیه	۶.۴۹	فاصله طبقاتی
۴	۵.۳۳	فریب کاری	۶.۴۶	ناکارآمدی برخی قوانین
۵	۴.۸۷	دزدی	۶.۳۹	بالا رفتن سن ازدواج
۶	۴.۸۳	طلاق	۶.۳۵	عدم رعایت قوانین
۷	۴.۷۳	سو تغذیه کودکان	۶.۲۱	فرار مغزها
۸	۴.۶۸	تکدی (قشاقی)	۶.۱۸	محدودیت آزادی بیان
۹	۴.۶۸	نبود امکانات بهداشتی	۶.۱۳	محدودیت آزادی تلویزیون، رادیو، مطبوعات، اینترنت
۱۰	۴.۶۱	فرار مغزها	۶.۱۲	محدودیت آزادی اجتماعات
۱۱	۴.۵۶	روسپیگری (تن فروشی زنان)	۶.۰۱	سیاست زدگی جامعه
۱۲	۴.۵۲	فراگیر نبودن بیمه‌های تامین اجتماعی	۵.۵۱	مسائل مربوط به گردشگری و گردشگران

بحث و نتیجه‌گیری

در مجموع با توجه به یافته‌های بدست آمده مهمترین مسائل اجتماعی ایران را می‌توان چنین دسته‌بندی کرد: جرائم مواد مخدري، کمی اعتماد، فاصله طبقاتی، ناکارآمدی برخی قوانین، بالا رفتن سن ازدواج، مسائل مربوط به عدم رعایت برخی از قوانین، فرار مغزها (مهاجرت دانشمندان)، محدودیت آزادی بیان، محدودیت آزادی تلویزیون - رادیو - مطبوعات و اینترنت، محدودیت آزادی اجتماعات، سیاست زدگی جامعه و مسائل مربوط به گردشگری و گردشگران.

مهمترین مسائل اجتماعی تاجیکستان را نیز می‌توان این‌گونه دسته‌بندی نمود: گران بودن مواد سوختی (سوزش‌واری)، مسائل مهاجرتی، جرائم اجتماعی (فربکاری، دزدی، قشاقی «تکدی»)، تن فروشی زنان (روسپیگری)، مسائل مربوط به تغذیه، بهداشت و تأمین اجتماعی، طلاق و فرار مغزها (مهاجرت دانشمندان).

در مقایسه مسائل اجتماعی ایران و تاجیکستان متوجه اشتراک دو کشور در مسائل ازدواج و همین‌طور مهاجرت دانشمندان (فرار مغزها) هستیم و اما در سایر مسائل اشتراک محدودی بین دو کشور وجود دارد. به‌خصوص مسئله مهاجرت نیروی کار در تاجیکستان به خارج از کشور به‌خصوص روسیه که مسئله ویژه کشور تاجیکستان محسوب می‌شود و نیز جرائم اجتماعی مانند فربکاری، دزدی، تکدی و روسپیگری که در نظر خبرگان و مردم تاجیکستان این مسائل به شکل گسترده و اولویت‌دارتری در تاجیکستان وجود دارند.

مهاجرت نیروی کار به خارج از کشور در تاجیکستان علاوه بر پیامدهای اقتصادی با پیامدهای ناگوار اجتماعی نیز همراه است. به طوری که مهاجرت این گروه از افراد منجر به رهاشدگی خانواده‌ها و بدون نفقه ماندن آن‌ها در تاجیکستان و در

تنگنای اقتصادی قرار گرفتن همسران و فرزندان مهاجران می‌شود. رهاشدگی همسران مهاجران علاوه بر امکان بروز رفتارهای مجرمانه از جمله (تکدی و روسپیگری) تقاضای طلاق از جانب زنان آن‌ها را نیز افزایش می‌دهد. بدبودن تغذیه کودکان این افراد و دوری از آموزش رسمی و ناتوانی از ادامه تحصیل این کودکان نیز از دیگر مسائل اجتماعی ناشی از مهاجرت نیروهای کاری به خارج کشور است. از سوی دیگر بروز ناامنی‌ها و خطرات جانی و حتی گزارش‌هایی که قتل، نزاع، ورود به باندهای تبهکاری و زندانی شدن برخی از این مهاجران را تایید می‌کنند وجود دارند که مجموعه این پیامدهای اجتماعی موجب شده است تا این مسأله به اصلی‌ترین مسأله اجتماعی تاجیکستان تبدیل شود. خشونت خانوادگی، بی‌توجهی به حقوق و جایگاه زنان در خانواده، همسرآزای و طلاق از مجموعه مسائلی هستند که نظام خانواده، امنیت زنان و برابری جنسیتی را تهدید می‌کنند و موجب بالارفتن سطح خشونت خانوادگی و افزایش آمار طلاق می‌شوند. طلاق در کشور تاجیکستان در سال‌های اخیر به خصوص در شهرها با رشد مواجه گشته و نبود پوشش فراگیر بیمه‌های (سفیرتاهای) تامین اجتماعی، زنان سرپرست خانوار و زنان طلاق گرفته را در معرض خطرات اجتماعی قرار می‌دهد و زمینه را برای ورود گروهی از آن‌ها به جرم‌هایی مثل: روسپیگری، تکدی و دزدی نیز فراهم می‌سازد. بر اساس نظر خبرگان، می‌توان انتظار داشت که در سال‌های آینده آمار جرم‌ها در زنان تاجیکی افزایش یابد، به‌علاوه، زنان قربانی خشونت‌های اجتماعی و خانوادگی نیز خواهند شد. بنابراین زنان در سال‌های آینده، بیشتر، قربانی خشونت از جمله خودکشی، قتل و کتک خوردن خواهند شد.

جرم‌های موادمخدوری از جمله: اعتیاد، خرید و فروش و تولید مواد مخدر از نظر خبرگان و مردم ایران دارای اولویت بوده و این مسئله، ویژه کشور ایران محسوب می‌شود. افزایش روزافزون شمار معتادان، ورود و حتی تولید موادمخدر صنعتی جدید و ویرانگر به ایران و پیامدهای ناگوار اجتماعی و روانی ناشی از سوء مصرف این مواد جامعه ایرانی را بیش از پیش نگران ساخته است. افزایش شمار خشونت‌ها (قتل، نزاع،

خودکشی، کودک آزاری و غیره) که تحت تاثیر سوء مصرف موادمخدر رخ داده‌اند و یا افزایش شمار جرم‌های جنسی و سرقت تحت تاثیر این مواد و همین طور بالا رفتن طلاق‌ها با علت اعتیاد همسران، خبرگان و مردم ایران را در ارتباط با تشخیص پدیده اعتیاد به عنوان مهمترین مساله کشور به اجماع رسانده است. هرچند در سال‌های اخیر در ایران جرم‌های اجتماعی افزایش یافته، اما با این حال در ایران محدودیت‌ها و محدودیت آزادی‌های اجتماعی در نظر مردم و خبرگان بسیار چشمگیرتر و مهمتر از جرم‌های اجتماعی تلقی می‌شوند. بعلاوه این که در ایران ناکارآمدی برخی از قوانین نیز از مسائل مهم اجتماعی محسوب شده‌اند.

در مقایسه امتیازات نهایی داده شده به هریک از مسائل اجتماعی دو کشور ایران و تاجیکستان مشاهده می‌شود که:

جمع امتیازات داده شده به ۱۲ مسئله مهم اجتماعی ایران برابر ۷۶/۷۸ بوده و این رقم در ارتباط با ۱۲ مسئله مهم در تاجیکستان برابر ۶۰/۵۶ است. بنابراین میانگین امتیازات نهایی داده شده به ۱۲ مسئله مهم در ایران برابر ۶/۴ و در تاجیکستان ۵/۰۴ بوده است. این امر نشانگر آن است که احساس وجود مسئله و احساس شیوع و اهمیت آن‌ها در ایران بالاتر از تاجیکستان است و مردم ایران نسبت به مردم تاجیکستان، حساسیت بیشتری به آسیب‌های اجتماعی دارند. هر چند که ایران از نظر شاخص‌های اقتصادی - اجتماعی و سلامت در جایگاه بهتر و برتری نسبت به تاجیکستان قرار دارد.

وجود مسئله روسپی‌گری، نکدی، سوءتغذیه و مهاجرت‌های گسترده در تاجیکستان بیانگر آن است که مسائل اجتماعی این کشور اغلب ریشه در اقتصاد و نابسامانی‌های اقتصادی دارند. اما شاید بتوان ریشه مسائل اجتماعی در ایران را در فرهنگ و سیاست جستجو کرد.

منابع

- آقابخشی، حبیب‌الله. (۱۳۸۸)، *اعتیاد و آسیب‌شناسی خانواده* (رویکرد مددکاری اجتماعی به مسائل و آسیب‌های جامعه‌ای)، تهران: انتشارات دانش‌آفرین.
- ارل رایبینگن، مارتین واینبرگ. (۱۳۸۲)، *رویکردهای نظری هفتگانه در بررسی مسائل اجتماعی*، مترجم: رحمت‌الله صدیق سروستانی، تهران: دانشگاه تهران، دانشگاه تهران.
- خراطها، سعید. *پایان‌نامه دوره دکتری*. بررسی مقایسه‌ای مسائل اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی ایران و تاجیکستان و راهکارهای حل آن، انستیتو دموگرافی آکادمی علوم تاجیکستان، استاد راهنما: پرفسور اسلاموف عبادویچ.
- خراطها، سعید. *بررسی و شناخت مهمترین مسائل اجتماعی تاجیکستان* (از دیدگاه کارشناسان و مردم).
- *مجله علمی - پژوهشی اخبار آکادمی علم‌های جمهوری تاجیکستان* - شعبه علم‌های جمعیت‌شناسی، رقم بین‌المللی (۲۰۱۲-۲۰۱۱: no ۲۰۷۶-۲۵۶۹: issn)
- رییس‌دانا، فریبرز. (۱۳۸۷)، تحول فقر در ایران، *مجموعه مقالات مسائل اجتماعی ایران*، انتشارات آگاه، تهران: چاپ دوم.
- زنجانی، حبیب‌الله. (۱۳۸۰)، تحول جمعیتی و پیامدهای مسئله آفرین آن، *نامه انجمن جامعه‌شناسی ایران*، شماره ۵ سال ۱۳۸۰.
- عبداللهی، محمد. (۱۳۸۳)، طرح مسائل اجتماعی در ایران: اهداف و ضرورت‌ها. *مجموعه مقالات مسائل اجتماعی ایران*، انتشارات آگاه. تهران: چاپ دوم.
- لوزیک، دانیلین (۱۳۸۳)، *نگرشی نو در تحلیل مسائل اجتماعی*، ترجمه: دکتر سعید معیدفر، تهران: انتشارات امیرکبیر.
- معتمدی، سیدهادی. اولویت‌بندی آسیب‌ها و مسائل اجتماعی در ایران، *فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی*، سال ۶ شماره ۲۴.

تعدادی از منابع تاجیکستانی که از آنها بهره‌برداری شده است در ادامه آمده است:

۱. Демографический ежегодник Республики Таджикистана. ۲۰۰۸. – Душанбе, ۲۰۱۰ г.

دموگرافیک سالنامه جمهوری تاجیکستان، دوشنبه

۲. Исламов С.И. Демография Таджикистана. – Душанбе, ۱۹۸۵, - ۱۷۶с.

اسلاموف، سعدالله عبادویچ (پروفیسور)، دموگرافی تاجیکستان، دوشنبه... ۱۹۸۵

۳. Исламов Ф.С. Некоторые проблемы миграции населения Таджикистана в переходный период. - Душанбе, ۱۹۹۹, - ۱۰۱с.

...اسلاموف، برخی از مشکلات مهاجرتی تاجیکستان در دوره انتقالی - دوشنبه

۴. Исламов С.И., Акрамова Х.А. Социально-демографические проблемы женщин Таджикистана в условиях перехода к рыночной экономике. - Душанбе, ۲۰۰۰, - ۱۱۶с.

اسلاموف، اکرموا، مشکلات اجتماعی و جمعیت شناختی زنان تاجیک در گذاربه اقتصاد بازار، دوشنبه

۵. Исламов С.И., Мирджалолова М. Демография Таджикистана в переходной экономике. - Душанбе, ۱۹۹۹, - ۱۲۴с.

...اسلاموف، میرزا لولوا، جمعیت تاجیکستان در اقتصاد دوران گذار، دوشنبه

۶. Исламов С.И. Рождаемость населения. – Душанбе, Ирфон, ۲۰۰۹ г., ۱۲۴с.

اسلاموف، جمعیت موالید، دوشنبه، عرفان، ۲۰۰۹

۷. Исламов С.И. Рождаемость населения. – Душанбе, ۲۰۱۰

اسلاموف، جمعیت مولید، دوشنبه، عرفان، ۲۰۱۰

۸. اسلاموف С.И. Коммерческий секс: проблемы и пути решения в Республике Таджикистан: социально-демографические аспекты. - Душанбе Ирфон, ۲۰۰۸ г., ۱۳۰с.

اسلاموف، س.ع، سکس تجاری (روسیگری): مشکلات و راه حل آن در جمهوری ...تاجیکستان، جنبه‌های اجتماعی و جمعیت شناختی، دوشنبه

۹. اسلاموف С.И., Хайдаров А.Д. Экономико-демографические проблемы старения населения Таджикистана. - Душанбе, ۲۰۱۱

اسلاموف، حیدروف، چالشهای اقتصادی و جمعیتی ناشی از افزایش سن جمعیت ...تاجیکستان، دوشنبه

۱۰. Солиев Х.Х. Республика Таджикистан – ۱۵ лет независимого экономического развития. – Душанбе. Эльод. ۲۰۰۷. – С.۵۶۰.

سولیوف، جمهوری تاجیکستان - توسعه اقتصادی، ۱۵ سال پس از استقلال، ...دوشنبه

۱۱. Пирумшоев Х., Маликов М. Россия-Таджикистан: история взаимоотношений. – Душанбе. РТСУ. ۲۰۰۹. – С.۶۸۸.

...پیرمشایف، مالیکوف - تاریخچه روابط روسیه و تاجیکستان، دوشنبه

۱۲. - Ризокулов Т.Р. Проблемы инфляции в экономике Республики Таджикистан. – Душанбе, Ирфон, ۲۰۰۶. –С. ۲۳۲.

...ریزوکولوف، مشکلات تورم در اقتصاد جمهوری تاجیکستان، دوشنبه

۱۳. - Идиев Х.У. Традиции и новации в контексте изменения общественной жизни современного Таджикистана. – Душанбе, ۲۰۰۵. С-۲۳۶

عیدیوف، سنت و نوآوری در زمینه تغییر زندگی اجتماعی در تاجیکستان مدرن، ...دوشنبه